

De bijen bijeen

Boekbespreking van: Peeters, T.M.J., I.P. Raemakers & J. Smit, 1999. Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen (Apidae). - EIS-Nederland, Leiden, 226 pp. Prijs: f 17,50.
Hans Nieuwenhuijsen.

Wat beoogt deze 'voorlopige atlas'? Virgilius Lefeber, de peetvader van de aculeatenkartering in Nederland, zegt daarover in zijn voorwoord het volgende. 'We hebben nu tijd om de witte gebieden in te vullen (...), moeilijke gevallen te controleren en het resterende materiaal te determineren. We hopen van harte dat deze publicatie een extra stimulans zal zijn voor de veldstudie van deze interessante insecten en ook zal bijdragen aan een betere bescherming van de Nederlandse wilde bijen'. Dat laatste is hard nodig want de verspreidingskaartjes spreken een duidelijke taal: het gaat niet goed met een groot aantal soorten.

Ik vind dat de auteurs met deze "Voorlopige atlas" een product hebben afgeleverd dat in hoge mate zal bijdragen tot het bereiken van de door Virgilius genoemde doelen. Het algemene deel is als Nederlandstalige inleiding in de bijenstudie goed te gebruiken, hoewel soms wat erg summier. Voor de beginner zijn zaken als 'nuttige adressen', 'tips voor het verzamelen en determineren' en 'aanbevolen determinatiewerken' erg handig. Bij 'adressen' was het goed geweest de nieuweling te wijzen op die adressen die vooral voor hem van belang zijn.

Degenen die al langer met de Nederlandse bijen bezig zijn kunnen nu het belang van hun vondsten meteen nagaan. Een wit vlekje weggewerkt? Een zeldzame soort of een soort op een zeldzame plaats gevonden? Ik kijk elke determinatie van een niet algemene soort even na in dit witte boekje.

Natuurlijk zijn er wel kritische opmerkingen te maken, maar die doen niet af aan het belang van deze 'Atlas'. Eerst zal ik wat opmerkingen maken over het algemene deel, daarna over de soortbeschrijvingen.

Wat mij betreft had de relatie tussen beide delen wat nadrukkelijker mogen zijn. Ik licht dat toe aan de hand van een voorbeeld. In het hoofdstuk 'Levenswijze' komt een kopje 'Fenologie' voor. Daarin staat o.a. iets over de stadia, waarin bijensoorten kunnen overwinteren. Vaak is dit in het prepop-stadium maar bij *Halictus*, *Lasioglossum* en *Sphecodes* overwinteren bevruchte vrouwtjes. Wanneer je naar de vliegtijdogrammen van de soorten uit deze geslachten kijkt

vind je dat bevestigd. Door dit in de inleiding te vermelden en bij de soorten te herhalen beklemtoon je niet alleen het nut van de vliegtijdigrammen maar onderstreep je ook de verwantschap van de soorten in deze geslachten. Bovendien wordt duidelijk dat door dit type levenscyclus sociaal gedrag kan optreden: moeders en dochters leven enige tijd samen.

Ik heb kritiek op sommige termen. De term 'verbreiding' is een germanisme. En een foute term voor wat hier bedoeld wordt; namelijk de mate van verplaatsing of mobiliteit van een soort. De term 'fenologie' is een ouderwets begrip. Maar wanneer daaronder ook het aantal generaties per jaar van een soort wordt geplaatst zou ik liever het kopje 'levenscyclus' gebruiken. Ook ontbreken er soms termen. De mannelijke genitalien zijn wel afgebeeld maar de onderdelen hebben geen naam. (Gelukkig staan ze wel in dit Bzzz- nummer). Trouwens, nu ik het over de afbeeldingen heb: ze zijn van de hand van Jeroen de Rond en stuk voor stuk prachtig.

De meeste kritiek heb ik op het hoofdstuk 'Het bijenbestand'. Ik vind het rommelig en het bevat, mijns inziens, veel irrelevante informatie. Wat is de zin van 'aantal records top 5 verzamelaars'? Had fig. 9 'Het aantal bijenwaarnemingen' niet net zo goed de grootte van de Nederlandse bevolking kunnen staan? Des te meer mensen, des te meer verzamelaars, lijkt mij. Tabel 5 hoort thuis bij tabel 2 in het stukje over biotopen, vind ik. Zijn de kaartjes 10 t/m 17 niet overbodig? Eén kaart, die duidelijk de witte gebieden laat zien, lijkt mij voldoende.

Wat ik mis in de inleiding is een stukje over de bestandssituatie van de bijen in het algemeen en sommige soorten in het bijzonder (zie mijn opmerking over de relatie tussen algemene deel en soortbeschrijvingen). Welke factoren bedreigen onze inlandse bijen en welke maatregelen kunnen genomen worden om ze te beschermen? Ik mis ook een lijstje met literatuur, die de nadruk op de biologie legt, zoals het in de literatuurlijst genoemde 'Bienen' van Müller c.s. Tot slot een opmerking over de soortbeschrijvingen. Ze zijn over het algemeen helder en ter zake. Wat mij aan sommige beschrijvingen stoort is de laatste zin: 'Wie ontdekt de eerste nestplaats in ons land?' (Dit moet in goed Nederlands zijn: Wie is de eerste die een nestplaats in ons land ontdekt). 'Wie zoekt dit eens uit en schrijft het vooral op?' Het zijn wat onhandig geformuleerde zinnen, die disharmoniëren met de er aan voorafgaande tekst. Het was beter geweest dit soort 'oproepen' te plaatsen in het algemene deel bij de onderwerpen waarop ze betrekking hebben en ze daar te formuleren als heldere vraagstellingen.

Samenvattend: een bruikbare inleiding tot de inlandse bijenstudie, terecht voorzien van het voorvoegsel 'Voorlopig'.